

מינוח תקין ביחס לחירשות, כבודת-שמיעה, התחרשות ומוגבלות בשמיעה

מאת: בועז א.ה.

המינוח התקין (טרמינולוגיה) לאנשים עם ירידה עמוקה וקלה בשמיעה הוא **חירשים וכבדי-שמיעה**. ראוי שאלו המסתייגים מתגיות אלו בשל סיבות שונות ישתמשו במושג הנייטרלי, **אדם עם מוגבלות בשמיעה**. לבסוף, לאלו אשר רוצים לציין כי עברו ממצב של שמיעה למצב של חירשות, זמין המושג **מתחרשים**. אלו הם המושגים התקינים.

לפני שאסביר מהי תקינות המינוחים לעיל, אפרט מה לא תקין:

1. חירש-אילם
2. חרש
3. לקוי-שמיעה
4. לא שומע
5. נכה, מוגבל וחריג

1. **חירש-אילם** – המושג הנפוץ חירש-אילם הוא השאלה משפות אחרות כמו גם תיאור פסוודו-עובדתי של חירשים. תולדה של אי הבנת החירשות, להדיוט המצוי, אדם חירש הדובר שפת הסימנים ואינו משתמש בקול לתקשורת אוראלית, נראה כחירש ואילם. אי תקינות המושג היא חלק מהותי לא רק בתיאור השגוי – שגוי מכיוון שנדיר לפגוש אדם חירש שהוא גם אילם – אלא גם בכך שהיא מצווה ומלבישה על החירש נכות ומוגבלה אשר מעצימים ויוצרים מיתוס של מסכנות. משום שחירשים אינם רואים בחירשות נכות, המושג חירש-אילם מייצר שיח מקרבן בניגוד ובצורה זרה לתחושה ולחשיבה של האדם החירש.

2. **חרש** – המושג התנכ"י חרש הינו מושג היסטורי, אולם הוא אינו תקין משום שהשימוש המודרני בשפה העברית החליף את החרש בחירש. הסמיכות של משמעות המילה חרש לחרש (העוסק בעבודת חרשות) ולדבר מה שקט (חרש – בחרישיות), יוצרת את העדיפות הברורה להבדלה נוחה ומקובלת. אי תקינות המושג היא אם כן לשונית (מורפולוגית).

3. **לקוי-שמיעה** – מושג זה הנוטה לקבל סימוכין רפואי-מקצועי הינו השאלה משפות אחרות כמו גם ביטוי לתפיסה פוליטית המתארת ומצווה תמונת מציאות על חירשים וכבדי-שמיעה (שמיעתנות – Audism). המושג לקוי-שמיעה הנגזר מלקות-שמיעה אינו תקין מכמה סיבות. אתמקד בשתיים: סיבה ראשונה היא שהגדרת אדם כלקוי, היא צמצומו לכדי אבחנה צרה שלילית – ועל כן שלילת אנושיותו. הגדרת אדם על פי מה ש"נעדר" ממנו היא הגדרה לא תקינה. יתרה מכך, אין בהגדרה זו מידע נוסף או יתרונות כלשהם על פני המושגים התקינים, ולכן ההתעקשות על השימוש בה מצביע על נטאי ו/או תפיסה פוליטית. בין אם מדובר בהטייה רגשית או בגישה אידיאולוגית, השימוש בלקוי-שמיעה אינו מועיל או מסייע לחירשים וכבדי-שמיעה ולכן ההתעקשות בשימוש במושג שלילי ושולל זה אינו אלא פטרונות מתנשאת. ב. סיבה שנייה היא שנקודת ההשקפה שחירשות או ירידה בשמיעה הינה לקות, היא בדיוק כך – נקודת השקפה ולא יותר. זו איננה עובדה וההסבר המורכב יתומצת לשלוש נקודות: א. חירשות הינה תופעה טבעית הנפוצה במגוון הטבעי של החיים – זאת אומרת שישנם יצורים חיים שהינם חירשים כברירת מחדל קיומית. ב. החירשות איננה פוגמת ביכולות (פוטנציאלים) וביכולות האנושיות ובתוחלת החיים – היא משנה את דרך התקשורת האנושית משמיעתית (aural) לחזותית (visual)

ומכיוון שכל אדם באשר הוא נולד עם שתי דרכי התקשורת, הרי שתקשורת חזותית היא אוניברסלית באותה מידה והבחירה לא להשתמש בה היא חברתית בלבד. מגבלה חברתית היא איננה ליקוי. ג. השמיעה איננה ציווי ואיננה קיומית (נניח כמו נשימת אוויר) ולכן "היעדרה" איננו לקות – על כן, הריאפיקציה או החפצת השמיעה כהכרחית היא נורמה מבחירה, וככזו היא איננה מצדיקה גרימת סבל לחירשים וכבדי-שמיעה על ידי זילות בכבודם לכדי לקויי-שמיעה. על כן השימוש במושג לקוי-שמיעה אינו תקין מהסיבה שהוא מושג פוגעני, פגום ופוגם, ולקוי: הליקויים במושג הם מהותיים, טכניים ופוליטיים.

4. **לא שומע** – מושג זה המשמש תדירות כהסבר עממי אינו תקין משום שהוא כללי מדי ואינו מדויק. המושג מתאר את אחד מאפייני הליבה של חירשות, אך הוא תקף גם למקרים שבהם אנשים שאין להם בעיית שמיעה, לא שמעו; לכן מושג זה אינו תקין לשימוש גורף ומדויק, מלבד כביטוי והסבר פשטני.

5. **נכה, מוגבל וחריג** – מושגים אלו כלליים מדי, ורחוקים מלתאר ולהסביר את החירשות מכל ההיבטים הפרטיים והציבוריים שלה. מושגים אלו מייצגים את נקודת המבט של אדם הבוהה בחירש או בכבד-השמיעה ומקטלג אותו כשונה ונחות – גם אם לא בכוונה תחילה. המושגים הללו אינם תקינים משום שהם אינם מתייחסים לחירשות ומאפייניה, אלא מביעים את מגבלות התפיסה של המשתמשים בהם.

לאחר שהמושגים הלא-תקינים הוסברו, כעת ניתן לחזור למושגים התקינים. המושגים התקינים, אם כן, מאפשרים תיאור מדויק ונוח של מגוון האנשים בהקשר השמיעתי, מכילים התייחסות כוללנית ומכבדת כלפי האדם, מספקים את אפיון ותיאור התופעה כך שאחרים יכולים להבין את פשרה (ירידה קלה או עמוקה של חוש השמיעה) מבלי להכיל היבט שלילי או שולל, ויש להם הקשרים היסטוריים-תרבותיים (חרשות וכבדות מופיעות בתנ"ך), נוחות וקלות שימוש, תפוצה מקובלת בקרב כל המגזרים, ובעיקר לגיטימציה וקבלה מצד החירשים וכבדי-השמיעה.